

SOSYAL KAYTARMA ALGISININ ROL BELİRSİZLİĞİ İLE POLİTİK DAVRANIŞ İLİŐKİSİNDEKİ ARACILIK ROLÜNÜN YAPISAL EŞİTLİK MODELİ İLE İNCELENMESİ

THE MEDIATING ROLE OF SOCIAL LOAFING PERCEPTION IN THE RELATIONSHIP BETWEEN ROLE AMBIGUITY AND POLITICAL BEHAVIOR: STRUCTURAL EQUATION MODELING

Kemal KÖKSAL

Akdeniz Üniversitesi, Antalya
(kemalkoksal@akdeniz.edu.tr)
ORCID: 0000-0001-7653-1762

Ali GÜRSOY

Milli Savunma Üniversitesi, Ankara
(agursoy@kho.edu.tr)
ORCID: 0000-0002-8408-2415

ÖZ

Çalışmada, sosyal kaytarma algısının ve rol belirsizliğinin politik davranışa olan etkisi incelenmiştir. Bu kapsamda rol belirsizliği ile politik davranış ilişkisi ve bu ilişkide sosyal kaytarma algısının aracılık rolü araştırılmıştır. Büyük ölçekli bir kamu kurumunda çalışan 241 kişiden, kolayda örnekleme yöntemiyle toplanan verilerin analiziyle araştırma gerçekteşirilmifitir. Değişkenler arasındaki ilişki yapısall eşitlik modeli ile test edilmiştir. Analiz sonucunda rol belirsizliğinin politik davranış anlamlı ve pozitif şekilde etkilediği tespit edilmiştir. Ayrıca sosyal kaytarma algısının rol belirsizliği ile politik davranış arasındaki ilişkide tam aracılık etkisine sahip olduğu görölmüştür. Çalışmanın son kısmında araştırma bulguları tartışılarak yönetici ve araştırmacılar için önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Rol Belirsizliği, Sosyal Kaytarma Algısı, Politik Davranış, Aracılık Etkisi

ABSTRACT

In this study, the effect of social loafing perception and role ambiguity on political behavior was examined. In this context, the relationship between role ambiguity and political behavior and the mediating effect of social loafing perception were investigated. The study was carried out with the analysis of the data collected by convenience method from 241 people working in a large-scale public institution. Structural equation modeling was used to test the relationship between the variables. According to results, role ambiguity has a significant and positive effect on political behavior. The perception of social loafing has a full mediating effect on the relationship between role ambiguity and political behavior. We discussed the findings and, made recommendations for the managers and researchers.

Keywords: Role Ambiguity, Social Loafing Perception, Political Behavior, Mediating Effect

1. Giriş

Rol belirsizliği, bireylerin çalıştıkları pozisyon için sorumluluklarına ve tam olarak ne yapması gerektiğine ilişkin bilgi eksikliğini ifade etmektedir. Bunun yanında, farklı rol göndericilerden gelen değişik isteklerden hangisinin yapılması gerektiği veya öncelik sırasının ne olduğuna ilişkin bilgi eksikliğini de ifade etmektedir. Rol belirsizliğini etkileyen unsurlar olarak örgütün yapısı, fonksiyonel uzmanlaşma, iş bölümü, ödül sistemi, rol göndericilerinin beklentileri ve baskıları, bireysel faktörler, çalışma arkadaşlarıyla olan ilişkiler ve çalışanın tecrübesi gösterilebilir (Kahn, Wolfe, Quinn, Snoek, & Rosenthal, 1964). Örgütsel yapının karmaşıklaşması, ekip çalışmasının artması ve yöneticilerin denetim alanının genişlemesiyle çalışanların görevlerinin görünürlüğünde azalma olmuştur (Latané, Williams, & Harkins, 1979). Rol belirsizliği konusunda yapılan çalışmalar incelendiğinde, belirsizliğin bireyin stresini artırarak iş tatmininde azalma, performansta düşme, bağlılıkta azalma gibi olumsuz örgütsel sonuçlara neden olduğu ifade edilmektedir (Ambrose, Rutherford, Shepherd, & Tashchian, 2014; Abramis, 1994). Çalışanlar, artan iş stresini azaltmak amacıyla bireysel (kontrol odağı, öz yeterlilik, iyimserlik/kötümserlik), sosyal (çalışma arkadaşları ve yönetici desteği) ve çevresel (görev karmaşıklığı, kararlara katılım, otonomi ve devam bağlılığı) unsurları kullanabilmektedir. Ayrıca yöneticilerin düşüncelerini etkileyerek ve karar alma süreçlerine katılım sağlayarak da, rol belirsizliğinden kaynaklanan stres ile mücadele edebilmektedir (Ito & Brotheridge, 2003). Kahn ve arkadaşları (1964) rol belirsizliği olduğu durumlarda, diğerlerini etkileme ve iletişim yeteneğinin önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Çalışanlar, kendilerinden tam olarak ne beklendiğinin bilinmediği, performans değerlendirmesinde bireysel katkıların net olarak hesaplanmadığında, diğer bir ifade ile görev görünürlüğünün azaldığı durumlarda, izlenim yönetimi taktiklerini kullanarak yöneticilerin dağıtım kararlarını etkilemeye ve çabalarını artırmadan aynı performans değerlendirmesini elde etmeye çalışabilmektedir. Özellikle büyük örgütlerde, çalışanlar görevlerin icrası aşamasında "kalabalık içinde kaybolurken", yöneticinin kendileri hakkındaki izlenimini yönetmek amacıyla politik davranışlar sergileyebilmektedir. Yönetici tarafından kendisine açık görevler verilmediğinde ve yapılacak işin sorumluluğu ekip arasında paylaşıldığında, bazı çalışanlar politik davranış sergileme eğilimine girebilmektedir. Bireysel performans net olarak görülmediğinde, diğer bir ifade ile çalışanın rolü belirsiz olduğunda, birey daha çok politik davranarak yöneticisinin kararlarını etkileme çabasında bulunabilmektedir. Eğer birey diğer çalışma arkadaşlarının sosyal kaytarma yaparak üzerine düşen görevleri yapmadığını da algılamaktaysa, diğerlerinin görevini yapmaktansa daha çok politik davranmaya çalışabilmektedir (Simms & Nichols, 2014). İlgili alan yazın incelendiğinde rol belirsizliğinin ve sosyal kaytarma algısının politik davranış üzerindeki etkisinin araştırılmadığı görülmüştür. Politik davranışın öncellerinin belirlenmesi, yöneticiler açısından bu davranışın azaltılarak, politik davranış sergileyemeyen çalışanlardaki olumsuz örgütsel tutum ve davranışların azaltılmasında etkili olacaktır. Alan yazındaki bu boşluğu doldurmak ve yöneticiler açısından uygulamada pratik bilgiler sağlayabilmek amacıyla, rol belirsizliği yaşayan çalışanın politik davranış sergileyip sergilemediği ve sosyal kaytarma algısının bu ilişkide aracılık etkisi olup olmadığı araştırılmıştır.

Çalışmada, ilk olarak değişkenler arasındaki ilişkiler açıklanarak hipotezler oluşturulmuş, daha sonra ise veri toplama süreci hakkında bilgi verilmiştir. Hipotezleri test etmek için yapılan analizlere ve bulgulara değinilmiştir. Sonuç bölümünde bulguların tartışması yapılarak yönetici ve araştırmacılar için önerilerde bulunulmuştur.

2. Kuramsal Çerçeve

2.1. Rol Belirsizliği ve Politik Davranış İlişkisi

Örgütler; güç, gücün kullanımı ve paylaşımını içeren, çalışanların hem bireysel hem de örgütsel amaçlara ulaşmak amacıyla, sınırlı kaynaklardan daha fazla pay almak için çabaladıkları politik bir yerdir (Mintzberg, 1985; Morgan, 1998). Bireyler, yöneticilerin kendileri hakkındaki kararlarını etkileyerek, kariyer, ödöl, olumlu performans değerlendirmesi gibi örgütsel kazanımlardan daha fazla pay elde etmek ve ceza, istenmeyen görev gibi olumsuz sonuçlardan kaçınmak için politik davranabilirler (Judge & Bretz, 1994). Politik davranışı etkileyen unsurlar bireysel ve örgütsel faktörlerden etkilenmektedir. Bireyin kişilik özellikleri, motivasyon kaynağı ve ihtiyaçları politik davranışı bireysel olarak etkilerken; örgütün türü, örgüt kültürü, büyüklüğü, uzmanlaşma, iş bölümü, rollerin belirsizliği ve bireysel hedefler gibi faktörler de örgütsel olarak etkilemektedir (O'Conner & Morrison, 2001; Barbuto, Fritz, & Marx, 2002; Farmer, Maslyn, Fedor, & Goodman, 1997). Politik davranışın, bu davranışı gösterebilen çalışanlar açısından olumlu örgütsel sonuçları olsa bile (Higgins, Judge, & Ferris, 2003; Wayne & Kacmar, 1991) bu davranışı gösteremeyen çalışanlar açısından ise olumsuz sonuçları olduğu da raporlanmıştır (Gupta & Case, 1999; Harris, Andrews, & Kacmar, 2007). Rolü iyi tanımlanmamış, bireysel katkısı tam olarak belirlenemeyen çalışanlar, hem rol belirsizliğinden kaynaklanan stresi azaltmak (Kahn, Wolfe, Quinn, Snoek, & Rosenthal, 1964; Ito & Brotheridge, 2003) hem de yöneticilerin kararlarını kendi çıkarı doğrultusunda etkileyebilmek amacıyla (Kipnis & Schmidt, 1988) politik davranabilmektedir. Rol belirsizliği politik davranışın öncülleri arasında sayılmaktadır (Parker, Dipboye, & Jackson, 1995). Bu çalışmalardan hareketle araştırmanın bir numaralı hipotezi oluşturulmuştur.

H1: Rol belirsizliği politik davranışı anlamlı ve olumlu bir şekilde etkilemektedir.

2.2. Sosyal Kaytarma Algısının Aracılık Rolü

Sosyal kaytarma, çalışanların tek başlarına sağladığı katkısı, grup içindeyken göstermemesi olarak ifade edilebilir (George, 1992). Bireyler örgütteki kontrol eksikliğinden ya da rollerin belirsiz olmasından dolayı sosyal kaytarma yapabilmektedir (Harkins & Szymanski, 1989). Çalışma arkadaşlarının, normalde gösterebilecekleri çabaları, roller belirsiz olduğu için göstermediklerinde, onların göstermediği bu çabalar için fazladan çalışma yapmak zorunda kalabilirler. Diğerlerinin kaytardığı bir ortamda bireyler "enayi durumuna" düşmemek adına kendi çabalarını azaltabilirler (Simms & Nichols, 2014). Çabalarını azaltan çalışan, politik davranış sergileyerek yöneticisinin kendisi hakkındaki kararlarını etkilemeye çalışabilir. Dolayısıyla rollerin belirsiz olması çalışanları doğrudan politik davranışa sürüklemek yerine, politik davranış daha çok ortamdaki sosyal kaytarma algısı aracılığıyla gerçekleşebilmektedir. Buradan hareketle araştırmanın iki numaralı hipotezi oluşturulmuştur.

H2: Rol belirsizliği sosyal kaytarmayı anlamlı ve olumlu olarak etkilemektedir.

H3: Sosyal kaytarma algısı politik davranışı anlamlı ve olumlu olarak etkilemektedir.

H4: Rol belirsizliği ile politik davranış ilişkisinde sosyal kaytarma algısının aracılık etkisi vardır.

3. Yöntem

Araştırmada rol belirsizliği ile politik davranış ilişkisi ve bu ilişkide algılanan sosyal kaytarmanın aracılık rolü incelenmiştir. Çalışma kesitsel bir çalışmadır ve veriler kolayda örnekleme yöntemi ile toplanmıştır. Bu yüzden ilk önce ortak yöntem varyans sorunu olup olmadığı kontrol edilmelidir. Ortak yöntem varyans sorunu olup olmadığı Harman'ın tek faktör yöntemi ile test edilmiştir (Podsakoff, MacKenzie, Lee, & Podsakoff, 2003). Tüm değişkenler tek bir faktör altında toplanarak oluşturulan ölçüm modelinin anlamlılığı test edilmiştir. Sonuçlara göre tek faktörlü modelin uyum değerleri kabul edilebilir sınırların dışında olduğu için ortak yöntem varyans sorunu olmadığı değerlendirilmiştir ($X^2/df=6,732$, $GFI=0,767$; $AGFI=0,685$; $CFI=0,875$; $RMSEA=0,120$).

3.1. Örneklem

Araştırma büyük ölçekli bir kamu kurumunda gerçekleştirilmiştir. Kamu örgütleri, bürokratik yapıdan dolayı tercih edilmiştir. Çalışmanın amacı değişkenler arasındaki nedensel ilişkiyi incelemek olduğundan kolayda örneklem yöntemiyle ulaşılabilen katılımcılardan veri toplanmıştır. Toplamda 264 katılımcıdan veri toplanabilmektedir. Uç ve boş veri analizinden sonra 23 anket veri setinden çıkarılmıştır. Geriye kalan 241 veri ile analizler gerçekleştirilmiştir.

3.2. Ölçekler

Veri toplamak amacıyla rol belirsizliği politik davranış ve sosyal kaytarma ölçekleri kullanılmıştır. Tüm ölçekler beşli Likert (1=Kesinlikle katılmıyorum, 5=Kesinlikle katılıyorum) tarzında hazırlanmıştır.

Rizzo ve arkadaşları (1970) tarafından geliştirilen ölçek rol belirsizliği ve Kipnis ve Schmidt (1988) tarafından geliştirilen ölçek politik davranış algısını ölçmek için kullanılmıştır. Altı sorudan oluşan ölçeğin güvenirlik katsayısı (Cronbach's Alpha) 0,955'tir. Politik davranış ölçeğinin ise iddialılık, pazarlık, dostluk, yüksek otorite, nedenler ve koalisyon olmak üzere altı boyutu bulunmaktadır. Bu çalışmada hangi tür politik davranışın daha çok sergilendiğinden ziyade, çalışanların genel olarak politik davranış sergileyip sergilemedikleri ölçülmeye çalışıldığından, politik davranış tek boyutlu olarak ele alınmıştır. Tek boyutlu ölçeğin güvenirlik katsayısı 0,975'tir.

Sosyal kaytarma algısını ölçmek amacıyla, George (1992) tarafından geliştirilen sosyal kaytarma ölçeği kullanılmıştır. Ölçek dokuz ifadeden oluşmaktadır ve çalışanların sosyal kaytarma yapıp yapmadığını ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Çalışanların sosyal kaytarma yapıp yapmadığına yönelik sorular, sosyal beğenilirlik etkisine neden olduğundan (Yakin & Sökmen, 2018) ölçek, örgütte sosyal kaytarma algısı olup olmadığını ölçecek şekilde Güçer ve arkadaşları (2017) tarafından uyarlanan şekliyle kullanılmıştır. Ölçeğin güvenirliği 0,961'tir.

3.3. Ölçüm Modelinin Geçerliliği

Çalışmada kullanılan ölçeklerin yapı geçerlilikleri doğrulayıcı faktör analizi ile kontrol edilmiştir. Bu maksatla model uyum değerleri, bileşim ve ayrışım geçerlilikleri incelenmiştir. Rol belirsizliği ve sosyal kaytarma algısı ölçeğinin tek faktörlü yapılarının iyi uyum değerlerine sahip olduğu görülmektedir (Tablo 1). Politik davranış ölçeği çok boyutlu bir ölçek olduğu için bu ölçeğin birinci düzey, ikinci düzey ve tek faktörlü yapılarının uyum değerleri teker teker kontrol edilmiştir. En iyi uyum değerine sahip olan tek faktörlü model seçilmiştir (Hair, Black, Babin, & Anderson, 2010). Ölçeklerin bileşim geçerliliğini araştırmak amacıyla regresyon katsayıları ve açıklanan ortalama

varyans (AOV) değerleri incelenmiştir. Ölçeklerin regresyon katsayıları ve açıklanan ortalama varyans oranı 0,7'nin üzerindedir (rol belirsizliği ölçeği için 0,835-0,928 arasında değişmekte; sosyal kaytarma için 0,753-0,921 arasında değişmekte, politik davranış için 0,757-876 arasında değişmektedir; tüm ölçekler için $p < 0,0001$). Ölçeklerin bileşim güvenilirlik değerleri de yüksek seviyededir (Rol belirsizliği için 0,955, sosyal kaytarma algısı için 0,957; politik davranış için 0,975). Ölçeklerin farklı yapıları ölçüp ölçmediğini incelemek amacıyla ayrışım geçerliliği araştırılmıştır. Ölçeklerin açıklanan ortalama varyans oranı ile paylaşılan toplam varyans (PTV) değerleri karşılaştırılmıştır. Açıklanan ortalama varyans oranları paylaşılan toplam varyans değerlerinden yüksek olduğundan ayrışım geçerliliğinin olduğu değerlendirilmiştir (rol belirsizliği AOV:0,779, PTV:0,162; sosyal kaytarma AOV: 0,715, PTV:0,318; politik davranış AOV:0,683, PTV:0,318).

Tablo 1. Doğrulatoryı Faktör Analizi Sonuçları

Ölçek	χ^2	sd	χ^2/sd	RMSEA	CFI	GFI	NFI	RMR
Rol Belirsizliği	18,604	8	2,325	0,074	0,993	0,974	0,987	0,014
Sosyal Kaytarma	55,333	24	2,306	0,073	0,985	0,953	0,974	0,023
Politik Davranış Birinci Düzey	589,115	120	4,909	0,128	0,697	0,785	0,654	0,137
Politik Davranış İkinci Düzey	1066,888	135	7,903	0,170	0,398	0,612	0,373	0,195
Politik Davranış Tek Boyut	340,470	133	2,560	0,083	0,941	0,847	0,907	0,038

3.4. Analiz ve Bulgular

Rol belirsizliği, sosyal kaytarma ve politik davranış algısına yönelik ortalama, standart sapma ve Pearson korelasyon değerleri Tablo 2'de sunulmuştur. Sonuçlar incelendiğinde rol belirsizliği algısının ortalama değer olan 3'ün üzerinde olduğu görölmektedir. Sosyal kaytarma algısının ortalama değerden düşük olduğu görülürken politik davranışın ortalama değere yakın olduğu görölmektedir. Rol belirsizliği ile sosyal kaytarma ve politik davranış arasında pozitif zayıf seviyede ilişki varken, sosyal kaytarmanın politik davranışla orta seviyede pozitif ilişkisi söz konusudur.

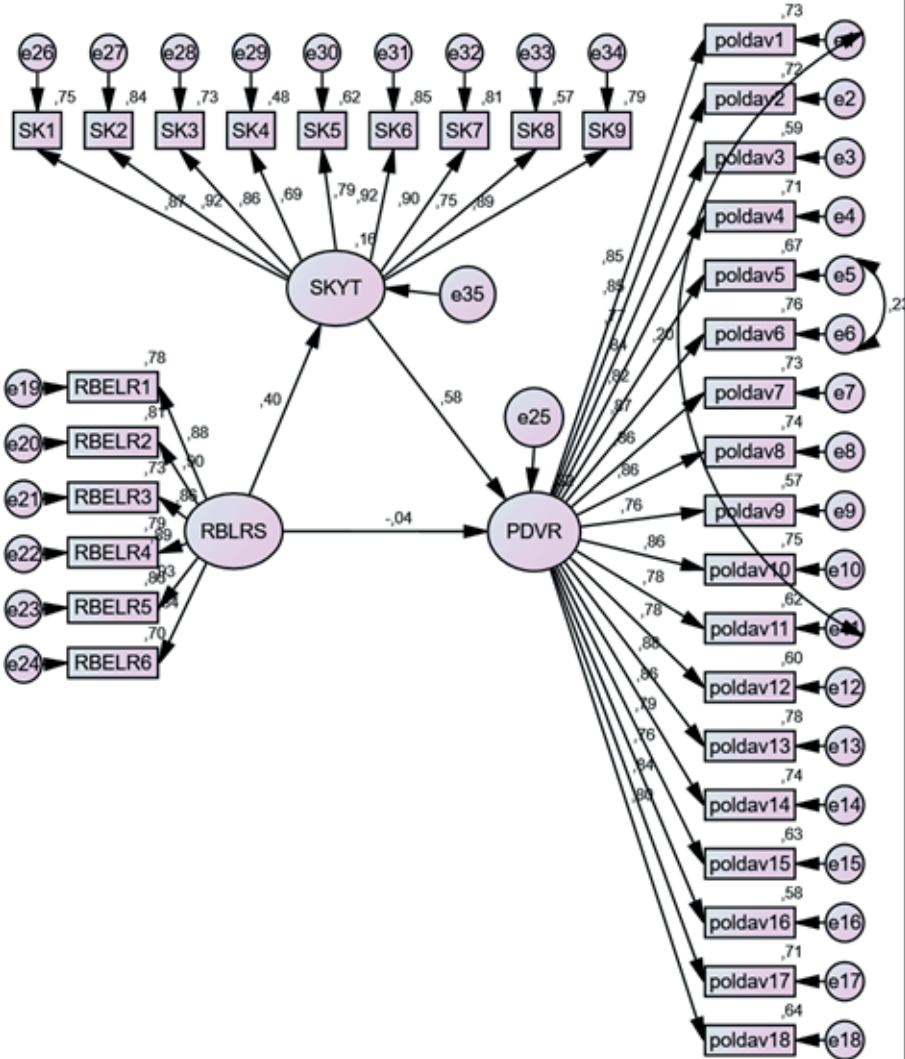
Tablo 2. Ortalama, Standart Sapma ve Korelasyon Değerleri

Değişkenler	Ortalama	Standart Sapma	1	2
1-Rol Belirsizliği	3,59	0,945		
2-Sosyal Kaytarma	2,68	0,960	0,383*	
3-Politik Davranış	3,02	0,928	0,184*	0,538*

* $p < 0,01$

Rol belirsizliğinin politik davranış üzerindeki doğrudan ve sosyal kaytarma aracılığıyla dolaylı etkisini test etmek için yapısal eşitlik modellemesi kullanılmıştır. Yapısal eşitlik modellemesinin (YEM) regresyon analizine göre bir takım üstünlükleri bulunmaktadır. YEM'de, regresyondan farklı olarak bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki dolaylı etkilerinin incelenmesi mümkündür. Bu üstünlüğü nedeniyle regresyon analizi yerine YEM tercih edilmiştir. Oluşturulan YEM Şekil 1'de gösterilmiştir. Şekil 1'de rol belirsizliği ile politik davranış arasında doğrudan bir yol ve rol belirsizliğinden sosyal kaytarmaya ve buradan da politik davranışa giden bir yol

çizilerek bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisi ve aracı değişkenin rolü incelenecektir. Oluşturulan teorik modelin, örneklem kapsamında en iyi model olup olmadığını tespit edebilmek için model belirleme analizi yapılmıştır (Tablo 3). Bu analizde teorik çerçevede oluşturulan araştırma modelinin örneklem kapsamında oluşturulabilecek en iyi model olup olmadığını değerlendirmesi yapılabilmektedir (Hair, Black, Babin, & Anderson, 2010). Model belirleme sürecinde tüm yollar serbest bırakılarak, değişkenlerle oluşturulabilecek alternatif tüm modellerin uyum değerleri incelenmiştir.

Şekil 1. Yapısal Eşitlik Modeli

Analiz sonucunda, rol belirsizliğinin sosyal kaytarma aracılığıyla politik davranışı etkilediği, dört numaralı model (rol belirsizliğinden politik davranışa giden yolun bulunmadığı) en iyi uyum değerlerine sahip olan model olduğu grlmştr. Teorik çerçeve kapsamında oluşturulan, rol belirsizliğinin politik davranışa doğrudan ve sosyal kaytarma aracılığıyla dolaylı etkisini içeren yedi numaralı modelin (şekil 1’de gösterilen) uyum değerlerinin de kabul edilebilir seviyede olduğu grlmştr. Bu çalışmada rol belirsizliğinin doğrudan mı, yoksa sosyal kaytarma algısı aracılığıyla mı politik davranışa yol açtığını inceleyebilmek amacıyla oluşturulan teorik modelin (yedi numaralı modelin) test edilerek toplam, doğrudan ve dolaylı tüm etkilerin incelenmesine karar verilmiştir.

Tablo 3. Model Belirlemesi Sonuçları

Nu	Model	Pr	df	C	C - df	AIC	BCC	BIC	C / df	p
1	SKYT ->PDVR	69	492	1056,8	564,8	72,83	36,49	33,33	2,15	0
2	RBLRS->SKYT	69	492	1102,3	610,3	118,31	81,96	78,81	2,24	0
3	RBLRS->PDVR	69	492	1132,9	640,9	148,92	112,58	109,43	2,3	0
4	RBLRS->SKYT->PDVR	70	491	1018,0	527,0	36,01	0	0	2,07	0
5	RBLRS, SKYT->PDVR	70	491	1056,5	565,5	74,57	38,56	38,56	2,15	0
6	RBLRS->SKYT, RBLRS->PDVR	70	491	1092,9	601,9	110,93	74,92	74,92	2,23	0
7	RBLRS->SKYT->PDVR, SKYT->PDVR	71	490	1017,5	527,5	37,59	1,91	5,06	2,08	0

Pr: Değişken df: Serbestlik derecesi C:Ki kare AIC: Akaike bilgi kriteri BCC: Browne-Cudek kriteri BIC: Bayes bilgi kriteri, SKYT: Sosyal Kaytarma, RBLRS: Rol Belirsizliği, PDVR: Politik Davranış, ->: Modeldeki ilişkinin yönü

Araştırma hipotezlerini test etmek amacıyla en çok olabilirlik yöntemi ile yapılan yapısal eşitlik analizi sonuçları Tablo 4’te sunulmuştur. Sosyal kaytarma algısının aracılık etkisi Baron ve Kenny (1986) tarafından önerilen modele göre analiz edilmiştir. Birinci hipotez olan rol belirsizliğinin politik davranış üzerindeki etkisini görmek amacıyla toplam etki incelenmiştir. Yapısal eşitlik modelinde toplam etki, aracı değişken modele dhil edilmeden, bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisini ifade etmektedir. Analiz sonucuna göre rol belirsizliğinin, politik davranış üzerinde anlamlı ve pozitif toplam etkisi olduğu grlmektedir (Toplam etki=0,193, $p<0,001$). Bu kapsamda araştırmanın bir numaralı hipotezi kabul edilmiştir. Araştırmanın iki numaralı hipotezi olan rol belirsizliğinin sosyal kaytarma üzerindeki anlamlı ve pozitif etkisi, yapısal eşitlik modeli üzerindeki rol belirsizliğinden sosyal kaytarmaya çizilen yolun katsayısı ile kontrol edilmiştir (Toplam etki=0,403, $p<0,001$). Bu sonuca göre iki numaralı hipotezde kabul edilmiştir. Araştırmanın nc hipotezi olan sosyal kaytarma algısının politik davranışa olan etkisi, yine bu iki değişken arasında çizilen yol ile incelenmiştir. Analiz sonucu sosyal kaytarma algısının politik davranışı anlamlı ve pozitif etkilediğini göstermektedir (Toplam etki=0,578, $p<0,001$). Dolayısıyla üç numaralı hipotez de kabul edilmiştir. Araştırmanın son hipotezi olan sosyal kaytarma algısının aracılık etkisi yapısal eşitlik modelindeki aracı değişkenin doğrudan ve dolaylı etkisi incelenerek değerlendirilmiştir. Sosyal kaytarma algısı modele dhil edildiğinde rol belirsizliğinin politik davranış üzerinde anlamlı bir etkisi kalmamakta (Doğrudan etki=-0,040, $p>0,05$) fakat politik davranış üzerinde sosyal kaytarma aracılığıyla anlamlı bir dolaylı etkisi olduğu grlmektedir (dolaylı etki=0,223, $p<0,001$). Baron ve Kenny (1986), aracı değişken modele dhil

edildiğinde, bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisinin anlamsız olmasını tam aracılık olarak ifade etmektedir. Diğer bir ifade ile sosyal kaytarma algısı, rol belirsizliği ve politik davranış ilişkisinde tam aracılık etkisine sahiptir. Dolayısıyla araştırmanın son hipotezi de kabul edilmiştir.

Tablo 4. Yapısal Eşitlik Analiz Sonuçları

Yol	Doğrudan Etki*	P	Toplam Etki*	P	Dolaylı Etki*	P
Rol belirsizliği -> Sosyal Kaytarma	0,403	0,000	0,403	0,00	-	-
Rol belirsizliği -> Politik Davranış	-0,040	0,515	0,193	0,00	223	0,000
Sosyal Kaytarma -> Politik Davranış	0,578	0,000	0,578	0,00	-	-

* Standardize edilmiş Beta katsayıları

4. Tartışma ve Sonuç

Çalışmada rol belirsizliği ile politik davranış ilişkisi ve sosyal kaytarma algısının bu ilişkideki aracılık etkisi incelenmiştir. Katılımcıların rol belirsizliği ortalamasının, ortalama değer üstünde olduğu görülmektedir. Genel olarak katılımcıların rol belirsizliğine yönelik bir algısı söz konusudur. Politik davranış ortalaması ise ortalama değere yakinken sosyal kaytarma algısının ise ortalama değerden düşük olduğu görülmektedir.

Rol belirsizliğinin çeşitli örgütsel sonuçlarla olan ilişkisi önceki çalışmalarda incelenmiştir (Rizzo, House, & Lirtzman, 1970; Jackson & Schuler, 1985; Abramis, 1994; Ambrose, Rutherford, Shepherd, & Tashchian, 2014). Çalışmada rol belirsizliğinin politik davranış anlamlı bir şekilde etkilediği tespit edilmiştir. Rol belirsizliğinin politik davranış üzerindeki toplam etkisi, sosyal kaytarma aracılığıyla olan etkisinden daha azdır. Bu sonuçlar, örneklem kapsamında, rolü belirsiz olan kamu çalışanlarının daha fazla politik davrandıkları anlamına gelmektedir. Ayrıca, rolü belirsiz olan kamu çalışanları, çalışma arkadaşlarının sosyal kaytarma yaptıklarını algıladıklarında politik davranışları daha da artmaktadır.

Rol belirsizliği sosyal kaytarma algısını da pozitif ve anlamlı bir şekilde etkilemektedir. Çalışanın rolü belirsiz olduğunda, diğer çalışanların sosyal kaytarma yaptığını yönelik algısı artmaktadır. Bu durumun nedeni olarak, rol belirsizliği yaşayan çalışanın, diğer çalışanların da, rol belirsizliğine neden olan örgütsel ve yönetsel nedenlerin sonucunda daha fazla kaytarma yapmadığını düşünmeleri olduğu değerlendirilmektedir. Ayrıca katılımcıların, çalışma arkadaşlarının sosyal kaytarma yaptığını yönelik algısı, onların politik davranış sergilemesini pozitif yönde etkilemektedir. Diğer bir ifade ile çalışma arkadaşlarının normalden daha az çaba gösterdiğini düşünen bireyler politik davranmaktadır. Bunun temel sebebi olarak sosyal kaytarma yapan çalışanların, yönetici kararlarını etkilemek adına politik davranış sergilediğini düşünen çalışanın da, politik davranış sergilemesi değerlendirilmektedir. Bir başka ifade ile diğer çalışanların kaytardığını ve kaytarmamanın olumsuz sonuçlarından etkilenmemek ve/veya daha iyi örgütsel kazançlar elde etmek amacıyla politik davrandığını gören bireyler de politik davranışa yönelebilmektedir. Araştırma sonucunda katılımcıların rollerinin belirsiz olmasının onları politik davranışa yönlendirdiği fakat bu etkinin sosyal kaytarma algısı aracılığıyla gerçekleştiği tespit edilmiştir. Çünkü katılımcıların rol belirsizliği algısının politik davranış üzerindeki toplam etkisi, dolaylı etkisinden daha düşüktür ve sosyal kaytarma algısı olduğunda rol belirsizliğinin politik davranış üzerindeki doğrudan etkisi anlamsızlaşmaktadır (tam aracılık etkisi).

Araştırma bulguları alanyazındaki diğer çalışma bulguları ile genel olarak benzerlik göstermektedir. Beauchamp ve diğerleri (2002), elik (2013), zbağ ve diğerleri (2014), Tubre ve Collins (2000), Karabey ve Karcioğlu (2008) yaptıkları çalışmada rol belirsizliği ile iş performansı arasında negatif ilişki tespit etmiştir. Zhou ve diğerleri (2016) ise yaptıkları çalışmada rol belirsizliğinin verimliliği negatif etkilediğini, Yeşiltaş (2014) rol belirsizliğinin rol içi ve rol dışı davranışları negatif etkilediğini göstermiştir. Rolü belirsiz olan çalışanların iş performansı ve verimliliği azalmaktadır. Performansı düşen ve verimliliği azalan çalışanların, politik davranış sergileyerek bu düşüşün olumsuz sonuçlarından daha az etkilenmeye çalışacağı değerlendirilmektedir. Ayrıca ulusal kültürümüzde sosyal kaytarma davranışı ile politik davranış arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmalarda Yıldız (2018) ğrenciler üzerinde yaptığı çalışmada sosyal kaytarma ile politik beceri arasında negatif ilişki tespit etmişken; Yıldız ve diğerleri (2016) sosyal kaytarma davranışı ile izlenim yönetimi taktikleri arasında pozitif ilişki olduğunu tespit etmişlerdir. Yıldız'ın (2018) yaptığı çalışmada sosyal kaytarma ile politik beceri arasındaki ilişkisinin negatif çıkmasının temel nedeni olarak, örneklemin öğrencilerden oluşması değerlendirilmektedir. Yaptığımız çalışmanın sonuçları Yıldız ve diğerlerinin (2016) bulgularını destekler niteliktedir. Ancak lkemiz kültüründe bu konuda daha çok çalışma yapılması adı geçen iki değerkenin arasındaki ilişkinin netleşmesini sağlayacaktır.

zet olarak, çalışanlar, istedikleri sonuçlara erişebilmek amacıyla politik davranış sergileyebilmektedir. Çalışanlar roller belirsiz olduğunda, kendi çabalarını azaltabilmektedir. Çünkü bireyin tam olarak ne yapması gerektiği ya da performansının bireysel olarak nasıl ölçüleceği belirsizse çabalarını azaltarak sosyal kaytarma yapabilmektedir (George, 1992). abasını azaltan çalışan örgütsel sonuçlardan daha fazla yararlanmak, istediği sonuçlara ulaşmak ya da mevcut kazancını korumak amacıyla politik davranış sergileyebilir. Politik davranma kararını etkileyen unsurlardan biri de diğer çalışanların sosyal kaytarma yaptığı algısıdır. Çalışma arkadaşlarının sosyal kaytarma yaptıklarını ve yine de aynı kazançları aldığını gören çalışan, daha çok politik davranışa yönelebilir. Araştırma sonucunda roller belirsizse ve diğer çalışanların da sosyal kaytarma yaptığına ilişkin bir algı varsa politik davranışın bundan etkilendiği tespit edilmiştir.

Çalışmanın kamudaki yönetici ve bu konu ile ilgilenen araştırmacılar açısından bir takım faydalı bulgularının olduğu değerlendirilmektedir. Yöneticiler, rollerin görünürlüğünü arttırarak ve her bir çalışanın performansını, diğer grup üyelerinden ayrı değerlendirerek rol belirsizliğini azaltmalı ve örgüte olumsuz etkileri olan politik davranışı azaltmalıdırlar. Böylelikle rol belirsizliğinin sosyal kaytarma algısına ve politik davranışa olan etkisini azaltabilirler. Ayrıca bu çalışma, rol belirsizliği ve politik davranış yazını açısından sosyal kaytarma algısını da içeren bir Şekilde bu değerkenlerin birbirlerine olan etkilerini incelemesi açısından, konu ile ilgilenen araştırmacılara katkı sağladığı değerlendirilmektedir. Klehe ve Anderson (2007) güç mesafesi ile sosyal kaytarma arasında çok güçlü bir ilişki olduğunu ve yüksek güç mesafesi bulunan kültürlerde daha fazla sosyal kaytarma olduğunu ifade etmektedir. Bu kapsamda bundan sonraki yapılacak çalışmalarda güç mesafesi ile sosyal kaytarma arasındaki ilişkinin ve bu çalışma bulgularının Türk kültürü çerçevesinde test edilmesinin faydalı olacağı değerlendirilmektedir. Ayrıca rol belirsizliği ile politik davranış arasındaki ilişkide performansın rolü de bundan sonraki çalışmalarda incelenebilir.

Araştırmada kolayda örnekleme yönetimi ile kesitsel olarak veri toplanmış olması bulguların genellenebilirliği açısından kısıt oluşturmaktadır.

Kaynakça

- Abramis, D. J. (1994). Work role ambiguity, job satisfaction, and job performance: meta-analyses and review. *Psychological Reports*, 75, 1411-1433.
- Ambrose, S. C., Rutherford, B. N., Shepherd, C. D., & Tashchian, A. (2014). Boundary spanner multi-faceted role ambiguity and burnout: An exploratory study. *Industrial Marketing Management*, 43, 1070-1078.
- Barbuto, J., Fritz, S., & Marx, D. (2002). A field examination of two measures of work motivation as predictors of leaders influence tactics. *The Journal of Social Psychology*, 142(5), 601-616.
- Baron, R. M., & Kenny, D. A. (1986). The Moderator-Mediator Variable Distinction in Social Psychological Research: Conceptual, Strategic and Statistical Considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 1173-1182.
- Beauchamp, M. R., Bray, S. R., Eys, M. A., & Carron, A. V. (2002). Role Ambiguity, Role Efficacy, and Role Performance: Multidimensional and Mediatonal Relationships Within Interdependent Sport Teams. *Group Dynamics: Theory, Research, and Practice*, 6(3), 229-242.
- Celik, K. (2013). The effect of role ambiguity and role conflict on performance of vice principals: The mediating role of burnout. *Eurasian Journal of Educational Research*, 51, 195-214.
- Farmer, S. M., Maslyn, J. M., Fedor, D. B., & Goodman, J. S. (1997). Putting upward influence strategies in context. *Journal of Organizational Behaviour*, 18, 22-35.
- George, J. M. (1992). Extrinsic and intrinsic origins of perceived social loafing in organizations. *The Academy of Management Journal*, 35(1), 191-202.
- Gupta, S., & Case, T. (1999). Managers' Outward Influence Tactics And Their Consequences: An Exploratory Study. *Leadership, Organizational Development Journal*, 20, 300 - 311.
- Güçer, E., Pelit, E., Demirağ, Ş. A., & Keleş, Y. (2017). Sosyal kaytarmanın işten ayrılma niyeti üzerindeki etkisi: Otel işletmelerinde bir araştırma. *Journal of Business Research Turk*, 9(2), 14-36.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate Data Analysis: A Global Perspective* (7 b.). New Jersey: Pearson Prentice Hall.
- Harkins, S. G., & Szymanski, K. (1989). Social Loafing and Group Evaluation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 56(6), 934-941.
- Harris, K. J., Andrews, M. C., & Kacmar, K. M. (2007). The moderating effects of justice on the relationship between organizational politics and workplace attitudes. *Journal of Business Psychology*, 22(2), 135.
- Higgins, C., Judge, T., & Ferris, G. (2003). Influence Tactics and Work Outcomes : A Meta Analysis. *Journal of Organizational Behavior*, 24, 89-106.
- Ito, J. K., & Brotheridge, C. M. (2003). Resources, coping strategies, and emotional exhaustion: A conservation of resources perspective. *Journal of Vocational Behavior*, 63, 490-509.
- Jackson, S. E., & Schuler, R. S. (1985). A Meta-analysis and Conceptual Critique of Research on Role Ambiguity and Role Conflict in Work Settings. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 36(1), 16-55.
- Judge, T. A., & Bretz, R. (1994). Political influence behavior and career success. *Journal of Management*, 20, 43-65.
- Kahn, R. L., Wolfe, D. M., Quinn, R. P., Snoek, J. D., & Rosenthal, R. A. (1964). *Organizational stress: Studies in role conflict and ambiguity*. New York: Wiley.
- Karabey, C., & Karcioğlu, F. (2008). Yöneticilerin İletişim Tarzı ile Çalışanların İş Performansı, İş Tatmini ve Rol Belirsizliği Arasındaki İlişki. *Eskişehir Orhangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(2), 1-31.
- Kipnis, D., & Schmidt, S. M. (1988). Upward Influence Styles: Relationship With Performance Evaluations, Salary, And Stress. *Administrative Science Quarterly*, 33, 528-542.
- Klehe, U. C., & Anderson, N. (2007). The Moderating Influence of Personality and Culture on Social Loafing

- in Typical Versus Maximum Performance Situations. *International Journal of Selection and Assessment*, 15(2), 250-262.
- Latané, B., Williams, K., & Harkins, S. (1979). Many hands make light the work: The causes and consequences of social loafing. *Journal of Personality and Social Psychology*, 37, 822-832.
- Mintzberg, H. (1985). The Organization as Political Arena. *Journal of Management Studies*, 22, 133-154.
- Morgan, G. (1998). Yönetim ve Örgüt Teorilerinde Metafor. (G. Bulut, Çev.) İstanbul: MESS Yayınları.
- O'Conner, W., & Morrison, T. (2001). A comparison of situational and dispositional predictors of perceptions of organizational politics. *The Journal of Psychology*, 135, 301-312.
- Özbağ, G. K., Çekmecelioğlu, H. G., & Ceyhun, G. Ç. (2014). Exploring the Effects of Perceived Organizational Impediments and Role Stress on Job Performance. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 150, 1129-1136.
- Parker, R., Dipboye, L., & Jackson, S. L. (1995). Perceptions of organizational politics: An investigation of antecedents and consequences. *Journal of Management*, 21(5), 891-912.
- Podsakoff, P. M., MacKenzie, S. B., Lee, J. Y., & Podsakoff, N. P. (2003). Common Method Biases in Behavioral Research: A Critical Review of the Literature and Recommended Remedies. *Journal of Applied Psychology*, 88(5), 879-903.
- Rizzo, J. R., House, R. ..., & Lirtzman, S. I. (1970). Role conflict and ambiguity in complex organizations. *Administrative Science Quarterly*, 15, 150-163.
- Simms, A., & Nichols, T. (2014). Social loafing: A review of the literature. *Journal of Management Policy and Practice*, 15(1), 58-67.
- Tubre, T. C., & Collins, J. M. (2000). Jackson and Schuler (1985) Revisited: A Meta-Analysis of the Relationships Between Role Ambiguity, Role Conflict, and Job Performance. *Journal of Management*, 26(1), 155-169.
- Wayne, S. J., & Kacmar, K. M. (1991). The effects of impression management on the performance appraisal process. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 48, 70-88.
- Yakın, B., & Sökmen, A. (2018). Sosyal kaytarmanın örgütsel sinizme etkisinde zorunlu vatandaşlık davranışının aracılık rolü: Sosyal ağ gruplarında bir araştırma. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(2), 399-416.
- Yeşiltaş, M. (2014). The Effects of Role Ambiguity and Role Conflicts Experienced by Employees of the Hotels on Their Customer Oriented Pro-Social Service Behaviors. *The Macrotheme Review*, 3(7), 34-45.
- Yıldız, K. (2018). Political Skill and Social Loafing Behavior of University Students. *International Online Journal of Educational Sciences*, 10(2), 59-80.
- Yıldız, M. L., İşçi, E., & Taşçı, S. (2016). İzlenim yönetimi taktiklerinin sosyal kaytarma üzerine etkisi: Sağlık sektöründe bir araştırma. *İstanbul Kemerburgaz Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 103-120.
- Zhou, Q., Martinez, L. F., Ferreira, A. I., & Rodrigues, P. (2016). Supervisor support, role ambiguity and productivity associated with presenteeism: A longitudinal study. *Journal of Business Research*, 69, 3380-3387.